

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4173>

AJUR TEKNİĞİNİN KULLANIM ALANLARI VE SÜSLEME OLARAK AJUR KULLANILARAK YAPILAN GİYSİ TASARIMLARI*

USAGE AREAS OF OPENWORK TECHNIQUE AND CLOTHING DESIGNS USED BY USING OPENWORK AS DECORATION

Meltem ÖZSAN**

Hatice HARMANKAYA***

Öz

Süsleme yöntemi olarak ajur, yüzeylere farklı tekniklerle dantel görünümü verilmesidir. Ajur tekniği seramik, çini, ahşap, mücevher, cam, mobilya, gibi sektörlerin yanı sıra tekstil ve moda süslemeciliğinde de uygulanmaktadır. Bu süsleme tekniğinde her bir yüzeyde farklı işlemler uygulanarak birbiri ile uyumlu boşluklar elde edilmektedir. Seramikte, yüzeyden parçaların kesilmesi veya delinmesi ile ajur oluşturulurken, tekstilde kumaş üzerinde iplikler aracılığı ile boşluklar bırakılmaktadır. İplikleri çekilerek veya kesilerek işlemeye hazır hale getirilen kumaşın yüzeyinden, ikişerli veya üçerli iplik kumaş ipinin geçirildiği el dikiş iğnesine dolanarak sırasıyla örülür ve ajur boşlukları elde edilir. Ritmik, birbiri ile uyumlu ajur süslemeleri, geometrik ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Ajur, çoğunlukla tasarımlarda dekoratif amaçla kullanılırken işlevsel olarak da uygulama alanı bulmuştur. Çiçekleri düzenlemek için kapakları ajur dekorlu vazolar, sıvı kaplarına böcek veya toz girmesini önleyen filtreler, buhurdanlıklar ve keççeler ajur tekniğinin işlevsel amaçlı kullanıldığı ürünlerdendir. Çalışmanın amacı; tasarımda süsleme veya işlevsel amaçla uygulanan ajur tekniğinin kullanım alanlarını incelemek ve moda tasarımı açısından ajurun süsleme olarak kullanıldığı örnek giysi tasarımları oluşturmaktır. Betimsel yöntemle dayalı çalışmada; ajur tekniğinin tanımı, tarihçesi, farklı alanlarda bu tekniğin uygulanışı ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca çalışmada ajurun süsleme olarak kullanıldığı giysi tasarımları oluşturulmuştur. Bu tasarımların kalıpları drapaj tekniği ile çıkarılmış ve modellerin üretimi yapılarak ürün açısından tasarımlar değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ajur, Giyim, Moda, Süsleme, Tasarım.

Abstract

Openwork as decoration method is to give lace appearance to surfaces with different techniques. Openwork technique is applied in textile and fashion decoration sectors as well as in sectors such as ceramics, wood, glass, furniture. In this ornament technique, different processes are applied on each surface and gaps which are compatible with each other are obtained. While in ceramic; openwork is formed by cutting or drilling parts from the surface, in textile; gaps are left on the fabric by means of threads. From the fabric which is made ready for processing by pulling or cutting the yarns, the two or three yarns are knitted respectively by wrapping around the sewing needle and openwork pierces are obtained. The rhythmic, harmony of them, openwork ornaments, are formed of geometric and floral motifs. While it is mostly used for decorative purposes in designs, it has found functional application area as well. Vases with openwork decor for arranging flowers, filters that prevent insects or dust from entering the liquid containers, censers and scoops are among the products where the openwork technique is used for functional purposes. The main aim of this study is to examine the usage areas of openwork technique applied in ornament or functional purpose in design and to create sample garment designs in which openwork is used as ornament in terms of fashion design. In research based on descriptive analysis method; The definition and history of the openwork technique, the application of this technique in studies in different sectors and examples are emphasized. In this study, garment designs have been used in which openwork was used as ornament. The pattern of these designs have been prepared with drapping technic and prototypes of the models have been made and the designs evaluated in terms of product.

Keywords: Openwork, Clothing, Fashion, Decoration, Design.

* Bu çalışma, 23-26 Ocak 2020 tarihlerinde Fas/Marakeş'te gerçekleştirilen 6. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuştur.

** Öğr. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, meltemozsan@ksu.edu.tr

*** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü, harmankayahatice@selcuk.edu.tr

1. GİRİŞ

Tarih öncesi dönemlerden günümüze çeşitli değişikliklere uğrayan giyinme eylemi, ilk zamanlar doğa şartlarından korunma ve yabancı bakışlardan insanoğlunun kendisini gizlemek için örtünme amacını taşıırken modanın da etkisiyle zamanla süslenme unsuruna dönüşmüştür. Toplumsal değişmeye paralel olarak giyimde yaşanan süsleme arzusu diğer alanları da etkilemiş ve süsleme olgusunu doğurmuştur. Bir şeyi düzenlemek, güzelleştirmek ve daha zengin göstermek amacıyla objenin üzerine ilave edilen malzeme veya işlemler olarak tanımlanabilen süsleme, tekstil yüzeylerinin yanı sıra, seramik, ahşap, cam, mücevher, mobilya gibi malzemelerde de görseelliği kuvvetlendirmek amacıyla kullanılmıştır (Harmankaya vd., 2012, 628). Kısaca bir şeyi daha güzel hale getirme yollarından biri olan süsleme, bir şeyin güzelliğinin artması için uygulanan biçim ve eylem olarak tanımlanmakta ve kendisine özgü süsleme repertuarı ile bu işlevini gerçekleştirmektedir (Ceranoğlu ve Demir, 2019, 152). Sanatın tarihsel süreci incelendiğinde aynı süslemelerin farklı yüzeylerde, farklı amaç ve tekniklerle uygulandığı gözlenmiştir. Ajur tekniği, işlevsel veya dekoratif amaçla başta tekstil olmak üzere birçok yüzeyde süsleme yöntemi olarak kullanılmaktadır. Kumaş işlemeciliğinde kullanılan ajur tekniğinde yüzeyin üzerine çizilen motiflerin delinmesi, oyulması, kesilip çıkarılması veya örülme/dokuma esnasında boşluklar bırakılması ile kafes gibi gözenekli, farklı büyüklüklerde delikler oluşturulmaktadır. Oluşan bu süsleme yöntemine de ajur denilmektedir. Vazo, buhurdanlık, tütsülük, mumluk gibi seramik yüzeylerde dekoratif ve işlevsel amaçlı ajur süslemeleri kullanılırken, giysilere de detay süslemeleri olarak lazer kesim tekniği ile boşluklar verilmektedir. Aynı zamanda dokuma esnasında atkı ve çözgü ipliklerinin farklı konumlanmasından dolayı kumaş yüzeyinde boşluklar oluşmaktadır. Dantelde ise Maraş filesi ve Antep işi olarak bilinen teknikler için ipekli kumaşlarda belirlenen kısımlara dantel örüntüsü verilmek amacıyla iplikler çekilmekte veya kesilmektedir. Bu şekilde kumaşta belirli kısımlara nakış yapılmaktadır. Bu işlemlerin yanı sıra hazırlanan yüzeydeki iplikler, el iğnesi ve ipek iplik yardımıyla birbirine sarılmakta veya örülmektedir. Bu sayede de yüzeyde boşluklar oluşmaktadır. Her alanda birbirinden farklı görünümlere sahip olan ajur tekniği, çalışmanın kapsamını da oluşturan kullanım alanlarındaki çeşitlilik ve kullanım yöntemleri bakımından incelenmesi gereken bir süsleme tekniğidir. Aynı zamanda Selçuklulardan günümüze uzanan bir geçmişe sahip bu süsleme tekniğinin tanıtılması, kültürün devamlılığı ve gelecek nesillere aktarımı noktasında önem arz etmektedir. Çalışmada, farklı kullanım alanlarından ajur örneklerinin sunulmasının gelecek tasarımlar için fikir oluşturacağı düşünülmektedir. Ajur tekniğinin süsleme olarak kullanıldığı giysi koleksiyonunun tasarımcılara fikir verebileceği düşünülmektedir.

2. SÜSLEME TEKNİĞİ OLARAK AJURUN TANIMI VE TARİHÇESİ

Fransızca kökenli "Ajour" ya da Türkçeleştirilen adıyla "Ajur" terimi, yüzeyde delikli veya boşluk görünümlü süslemeler anlamında kullanılmaktadır. Ajur tekniği, ilk olarak tekstil süslemeciliği ve dantelde kullanılmasına rağmen ahşap, cam, seramik, mobilya, taş gibi yüzeylerde de dekoratif veya işlevsel amaçla yer almaktadır. İngilizce "Pierced Work" olarak isimlendirilen bu teknik, terim olarak tekstil ürünlerinde ve kumaşta boşluklu desenler oluşturmak; ahşap oymacılığı ve mimaride ise kafes süslemesi anlamında kullanılmaktadır (Önal ve Önal, 2015, 24). Delikli motif süslemeleri olarak tanımlanan ajur tekniği, kullanıldığı her alanda farklı şekillerde uygulanmaktadır. Seramikte ajur tekniği; deseni oluşturmak için yüzeye çizilen desenin belirli bölümlerinin sivri uçlu bıçaklar ile oyulduğu karmaşık bir işçiliğe sahiptir. Kil kurumadan önce tüm ajur tasarımının doğrudan parçanın gövdesinden oyulması gerekmektedir. Ancak kilde açılan her yeni delik, formun dengesini bozabilmektedir. Bu nedenle çalışma genel dengeyi bozmadan dikkatli şekilde yürütülmelidir (Sanal 1, 2015, 7). Ajur tekniğinin ortaya çıkış tarihi hakkında kaynaklarda farklı görüşler bulunmasına rağmen, bu tekniğin en eski örneğinin Eleusis Arkeoloji Müzesi'nde M.Ö. 650-675 yıllarına ait bir "Proto Attic Amfora" olduğu hakkında ortak görüşler mevcuttur (Janson, 1991). Bu tekniğin uygulandığı ilk örnekler ise M.Ö.935 yılında Kore'de Silla dönemine aittir. Tornada şekillendirilmiş bu sırsız kapların ayak bölgelerinde ajur tekniği uygulanmıştır. Bu örneklerin benzerlerine daha sonra 1.yy. ve 2.yüzyıllarda Japonya'da rastlanmıştır (Sevim, 2007, 157; Gökçe, 2011, 48). Ajur tekniği ile üretilen kaplar, Japonya ve Çin'den İran'a 10.yy.-11.yüzyıllarda getirilmiştir. Dönem seramikçileri bu kapların etkisi ile porselene benzer beyaz, çok ince formlar üretmişlerdir. Ayrıca 16. yüzyıl ve 18. yüzyıllarda İran'da görülen ajurlu seramikler "Gambroon seramikleri" olarak adlandırılmıştır. Bazı kaynaklar daha önce İran'da üretilen delikli seramikler için de bu terimi kullanmıştır. Çok ince ve beyaz olan bu seramikler, adını İran körfezindeki bir limandan almıştır (Allan, 1991; Gökçe ve Gökçe, 2017, 716). Geleneksel ajur süslemesinden başka, özellikle Uzak-Doğu seramikleri arasında görülen ve "Pirinç Tanesi" olarak da bilinen Gambroon

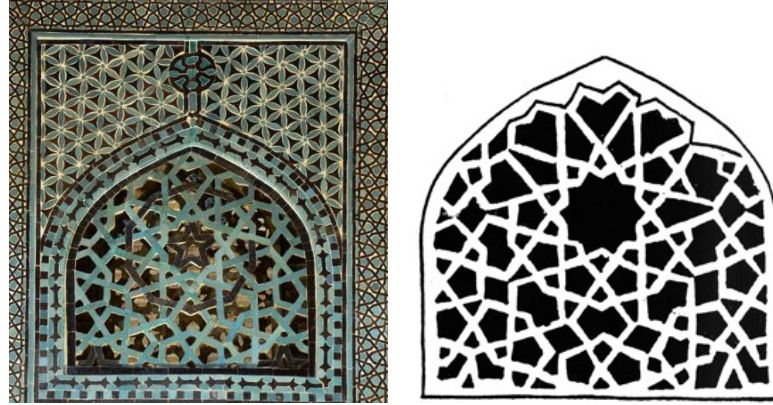

seramikleri ajur boşluklarına sahip porselen yapıda çanak, kâse veya vazolara uygulanmıştır (Ayta, 1976, 17). Bu yöntemle gövdede ince tahlil tanesi boyunda delikler açılarak, açılan delikler birkaç kez sırlanmıştır. Pişirim sonrası cam gibi şeffaf bir görünüm kazanan kaplar, ince dantel görüntüleri ile oldukça ilgi çekicidir (Arapgirlioğlu vd., 2018, 7).

Şekil 1 ve 2. 12.yy.-13.yy. Kashan Beyaz Bünyeli Ajurlu Çanak (Poyraz, 2019, 78).

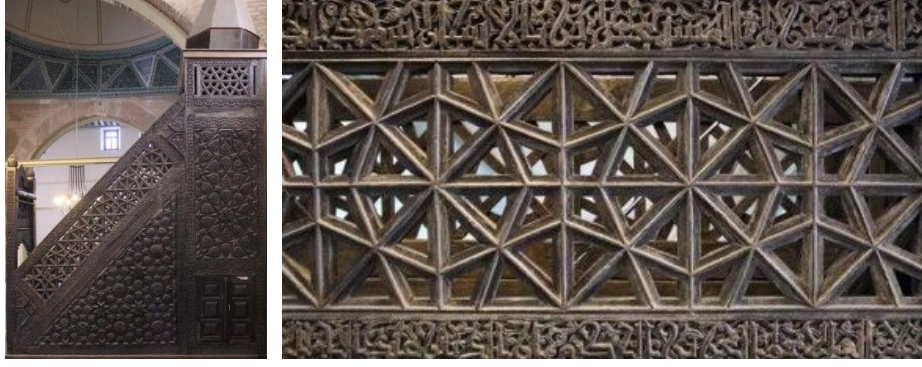
Transparan sırla kaplanan delikler (Şekil 1) gövdenin su geçirmesini önlemenin yanı sıra ışığın süzülmesini sağlayarak gövdeye porselen bir saydamlık ve zarafet kazandırmaktadır (Avşar ve Avşar, 2015, 97-100; Poyraz, 2019, 77). Oldukça zarif olan bu seramikler İranlı ustaların elinde 12. yüzyıl ve 13. yüzyıllarda sıklıkla uygulanmış 14. yüzyılda azalmış olsa da 17. yüzyılda tekrar pirinç taneli dekorlar canlandırılmıştır. İranlı ustaların ajur süslemelerinden esinlenen Anadolu Selçuklu Dönemi sanatçıları bu süslemeleri özellikle mimaride uygulamış, ajurlu pencere kafesleri ile çini sanatının seçkin örneklerini sunmuşlardır.

Şekil 3. Konya Sahip Ata Külliyesi kuzey eyvan ajurlu pencere kafesi (Kayın, 2017, 211).

Şekil 4. Pencere kafesi çizimi (Barışta, 1994, 116).

Anadolu Türk mimarisi özellikle Selçuklu Dönemi, pek çok seçkin örneği ve süsleme çeşitleri ile günümüz sanatlarına yön vermektedir. Özellikle kafes şeklinde tasarlanmış ajurlu pencereler, Konya Sahip Ata Külliyesi, Karaman İbrahim Bey İmareti (1433), Eğirdir Dünder Bey Medresesinde (1233-1237) göze çarpmaktadır (Barışta, 1994, 115). Bunlardan Şekil 3’de yer alan Konya Sahip Ata külliyesi penceresinde; merkezde sekiz kollu bir yıldızın kol uzantılarının farklı yönlerde değişik açılarda kırılıp birbirine geçmesiyle oluşan yıldız ve çokgenlerden geometrik bir kompozisyon ortaya çıkmaktadır. Sekiz kollu yıldızların merkezinde de yine lacivertten “kâşî-traş” tekniğinde sekiz kollu bir yıldız daha dikkati çekmektedir. Bunların kol uçları palmetlerle tamamlanmış, yanlardaki sekizgenlerin içine de dört kollu yıldızlar yerleştirilmiştir. Ajurlu şebekeye çini mozaik uygulaması ender bir örnektir (Erdemir; 2018, 274-275). Ahşap yüzeylerde kafes tekniği olarak da adlandırılan ajur, özellikle Anadolu Selçuklu döneminde sıklıkla kullanılmış, minberde ve korkuluklarında bu süsleme tekniği uygulanmıştır. Ahşap yüzeylerde ajur boşlukları farklı tekniklerle elde edilmektedir. Bunlardan ilki; ahşap çıtaların, geometrik bir kompozisyon oluşturmak için birbirine çakılması ile ajur boşluklarının elde edilmesidir. Diğer teknikler ise kompozisyonun ayrıldığı bölmelerin tamamen oyularak boşlukların elde edilmesidir. Bu yöntemde, aplike olarak da adlandırılan belli bir şeklin etrafının bir testere ile kesilerek boşaltılması sonucu elde edilen süsleme elemanlarının bir yüzeye yapıştırılarak ya da çakılarak kullanılması ile farklı süslemelere de yer açılmıştır (Kaya, 2014, 20).

Şekil 5 ve 6. Konya Alâeddin Camii minber görseli ve detay görünümü (Detseli, 2019, 231).

Konya Alâeddin Camii minberi incelendiğinde (Şekil 5), minberin taht kısmı ve doğu-batı cephesinde kufi yazı ile çerçevelenmiş ajur süslemeleri göze çarpmaktadır. Ahşap çıtaların geometrik kompozisyon oluşturması için birbirine çakılması ile çokgen, yıldız motifleri meydana gelmiştir. Burada olduğu gibi dekoratif amaçla yüzeyi hareketlendirmek ve görünümü güçlendirmek için ajur süslemeleri mücevherlere uygulanmış; yüzük, kolye, bileklik gibi takılarda ajur delikleri oluşturulmuştur.

Şekil 7. Ajur süslemeli altın yüzük, 6.-7.yy. Bizans (Spier ve Hindman, 2012, 151).

Ajur tekniğinin mücevher alanında uygulanaşına örnek olarak (Şekil 7) Bizans Dönemine ait ajur süslemeli altın yüzük araştırmanın kapsamına dahil edilmiştir. Yüzükte, altı köşeli bir yaka üzerinde yine altı köşesiyle taşı destekleyen çiçeğe benzer bir çerçeve bulunmaktadır. Bununla birlikte, çerçeve, etrafında ajur süslemeli halka ile desteklenmektedir. Bu kısımdaki desenin kabartmalı yapıлып sonrasında oyularak deliklerin oluşturulduğu düşünülmektedir. Burada olduğu gibi ajur tekniği tasarımlarda sıklıkla dekoratif amaçla kullanılırken işlevsel olarak da uygulama alanı bulmuştur.

Şekil 8 ve 9. 16.yy. sonu, ajur dekorlu vazo ve alt bölümü İznik, Türkiye. 13.3x15.2 cm Los Angeles County Museum of Art, (Hess, 2004, 49-155).

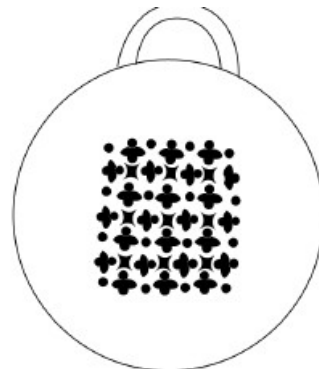

Şekil 8'deki görselde vazonun belirli bölümlerinde delikli süslemeler bulunmaktadır. Ajur boşluklarının içerisine canlı veya kuru çiçeklerin konulması amacıyla kullanıldığı ve yine çiçek düzenlemeleri için bu boşluklardan yararlanıldığı düşünülmektedir. Aynı vazonun alt kısmının verildiği görselde ise, merkezde SP harflerinin yer aldığı monogram görülmektedir. Muhtemelen bu işaretin 1498 yıllarında kurulan İtalyan çini fabrikası Stefano and Piero di Filippo' ya ait olduğu düşünülmektedir (Hess, 2004, 50).

Şekil 10. Mısır, 900-1200 yılları ajurlu seramik filtre,
Şekil 11. Seramik filtrenin çizimi (Gökçe, 2011, 103).

Ajur tekniğinin dekoratif amacın dışında işlevsel olarak kullanıldığı nadir örnekler arasında Mısır'da 10.yüzyıl-12. yüzyıllara ait eserler yer almaktadır. Filtre görevi gören delikli parçalar, sürahilerin ve büyük su kaplarının içine, boyun kısımlarına eklenmiştir. Oliver Watson, Al Sabah Koleksiyonu'nda bulunan Mısır'da 10.yy.-12. yüzyıllarda üretilmiş filtrelerin, kapların içerisindeki sıvıları sinek, böcek veya tozdan korumak amacıyla yapıldığını ileri sürmektedir. Ayrıca Watson, bu filtrelerin üzerindeki ajur süslemelerinin çamur deri sertliğindeyken yapılıp, daha sonra da formun boğaz kısmına eklendiğini belirtmektedir (Watson, 2004, 132; Gökçe, 2011, 100). Sadece günlük kullanım için böylesine yoğun ve zahmetli bir süslemenin dikkat çektiğine değinen Friederike Voigt, bunun sebebini; çoğunlukla dış yüzeyi bezemesiz bir toprak kabın içinin pahalı ve yoğun işçiliğe sahip olmasının yarattığı zıtlık olarak açıklamaktadır. Diğer bir sebep olarak ise çömlekçilerin basit bir günlük eşya için oldukça estetik bir form yaratmış olması olarak açıklanabilir. Küçük alanlara uygulanan karmaşık desenli ajur süslemeleri ustaların becerilerini ortaya koymaktadır (Sanal 4).

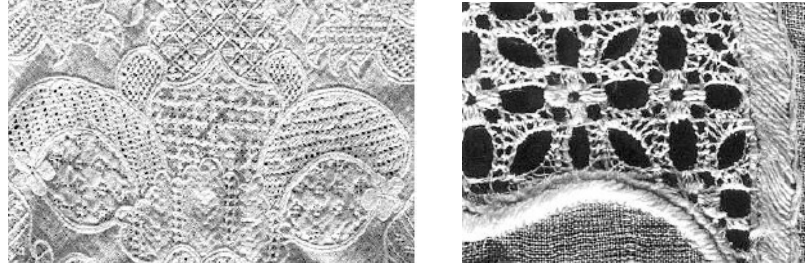

Şekil 12. İngiltere, 19.yy. ajur süslemeli seramik süzgeç,
Şekil 13. Seramik süzgeç çizimi (Gökçe, 2011, 105).

Filtreler gibi işlevsel amaçla ajur süslemesinin uygulandığı ürünler arasında sıvıları süzmek için kullanılan süzgeçler de yer almaktadır. Victoria and Albert Müzesi'nde bulunan tek kulplu süzgeçlerin merkezinde geometrik motifli ajur süslemeleri görülmektedir (Şekil 12). Yiyeceğin süzülmesi amacıyla, görsel olarak da göze hitap etmesi için farklı boyutlarda yapılan bu delikler, renk geçişleri ile de dikkati üzerlerine çekmektedir. Seramik alanında sıklıkla görülen bu süsleme tekniği; çini, ahşap, mücevher

süslemelerinde de uygulama alanı bulmuştur. Ajur ilk olarak tekstil ve dantel süslemeciliğinde kullanılmış olsa da yaygınlaşarak diğer yüzeylerde de uygulandığı örneklerde de görülmektedir.

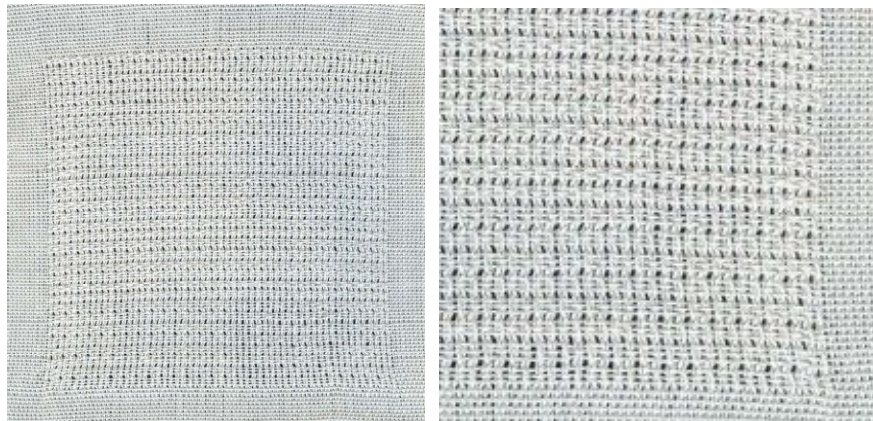

Şekil 14 ve 15. 18.yy.-19. yy. müslin kumaşa çekme ajur süslemesi (Shepherd, 2003, 5).

Şekil 16. Maraş file işi namaz örtüsü (Hikmet Çalış Arşivi), (Sanal 1, 2018).

Mimaride süsleme ögesi olarak uygulanan ajur tekniği dantel ve kumaşlarda da boşluklar oluşturma ve görünümü güzelleştirme amacıyla kullanılmıştır. Dantelde ajur (Şekil 14-15), örülme esnasında yüzeyde desene göre boşluklar bırakılarak oluşurken; kumaş yüzeyinde belirli kısımlara dantel örüntüsü vermek üzere ipliklerin çekilmesi veya kesilmesi ile oluşan yöresel nakışlarda durum başka olmaktadır (Şekil 16). Özellikle Maraş file işi olarak bilinen ipekli kumaşlara işlenen nakış tekniğinde gergif veya kasnağa gerdirilen kumaşın, iplikleri sayılarak, dokuma ipliklerinin bir kısmı kesilerek ve çekilerek nakışın işleneceği kumaş yüzeyi nakışa hazırlanmaktadır (Baykasoğlu ve Akpınarlı, 2017, 2598). Bu aşamadan sonra ipek iplik ve el iğnesi ile yüzeydeki ipliklerin motife göre birbirine sarılması (Maraş file nakışı suyu) ve örülmesi (mercimek ajuru) ile desen ortaya çıkarken yüzeyde boşluklar da meydana gelmektedir.

Şekil 17 ve 18. Ajurlu kumaş genel görünüm ve detayı (Özdemir, 2009, 88-89).

Dokuma kumaşlarda genel olarak gözenekli yapı olarak adlandırılan ajur; etamin olarak da bilinen leno (lino) kumaşların dokuma aşamasındaki farklılaşmalarından meydana gelen boşlukları ifade etmektedir (Şekil 17). Leno dokuma kumaşlarda yan yana bulunan leno çözgü iplikleri atkı ile bağlantı yaparken birbirine paralel kalmayıp, aynı zamanda çapraz geçişler yaparak birbirine de bağlanırlar (Türkyılmaz, 2008; Yavaşcaoğlu, 2012, 23). Çözgü ve atkı ipliklerinin bu ters bükümleri nedeniyle birbirlerine zıt yönde dönmesi ve yine zıt yönde birbiriyle bağlantı yapması sonucu kumaşta periyodik boşluklar oluşur (Yakarta vd., 1995, 1458). Teknoloji ve yenileşmeye paralel olarak moda dünyasında da inovatif tasarım arayışları başlamış, yenilikçi yaklaşımlarla tasarımcılar koleksiyonlarını oluşturmuştur. Bunların arasından araştırmanın da kapsamını oluşturan ajur tekniğinden esinlenerek lazer kesim tekniği ile giysilerde boşluklar oluşturulmaktadır. Önceden çizilen desenin bilgisayar ortamına aktarılması ile tasarımın uygulanacağı kumaşın belli bölümleri, lazer kesim tekniği kullanılarak yakılmaktadır. Yakılan kısımlar âtil duruma gelirken kumaşta açılan bu boşluklar ile de görünüm zenginleşmektedir.

Şekil 19. Lazer kesimli giysi tasarımları, (Sanal 2, 2014), (Sanal 3, 2016)

Oldukça basit ve kolay bir işlem olan lazer kesimle kumaş tasarımları tasarımcıların yaratıcılığına paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel sanatlarımızdan ve doğadan esinlenerek, yaratıcılığın sınırsızlığıyla tasarlanan yenilikçi yüzeyler giyim kültürümüzü ve moda algımızı değiştirmektedir (Gürüm ve Bulat, 2016, 119). Geçmişte yoğun el işçiliği ile seramik, çini, ahşap, cam, mücevher, tekstil ve dantel süslemeciliğinde kullanılan ajur tekniği, günümüzde de uygulama aşaması değişikliği uğrasa da hâlâ benzer amaçlarla kullanılmakta ve tasarımcılara fikir vermektedir.

3. YÖNTEM

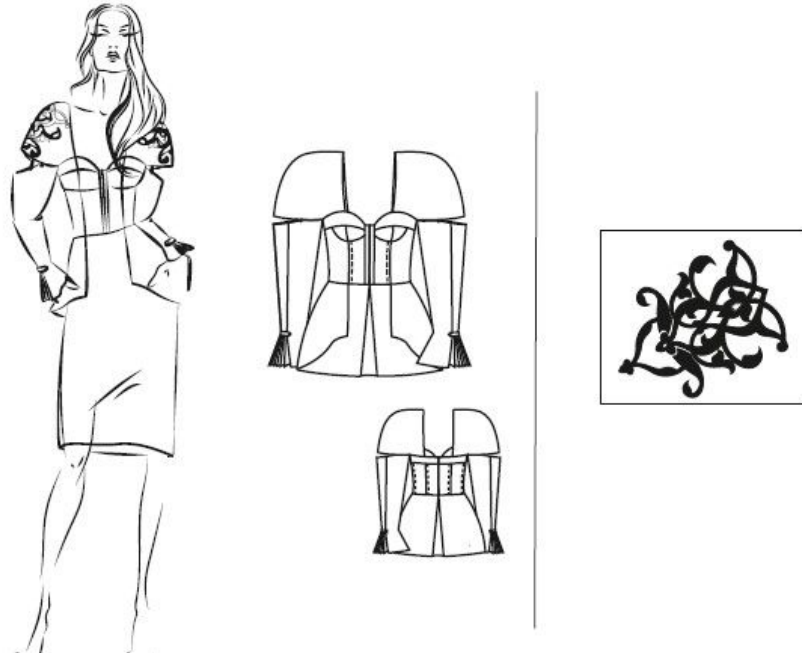
Çalışmanın amacı, süsleme veya işlevsel amaçla uygulanan ajur tekniği hakkında genel bilgi vermek, kullanım alanlarını incelemek ve moda tasarımı açısından ajurun süsleme olarak kullanıldığı örnek giysi tasarımları oluşturmaktır. Betimsel yöntemle dayalı çalışmada, ajur tekniğinin tanımı, tarihçesi, farklı sektörlerdeki çalışmalarda bu tekniğin uygulanışı ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Farklı örneklerin bir arada incelenmesinin bu alanlarda eser üreten sanatçıların birbiri ile etkileşimlerini, bağlantılarını veya farklılıklarını ortaya koyabilecek bu çalışmanın, tasarım sürecindeki kişilere de fikir verebileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle ajur tekniğinin giysilerde süsleme detayı olarak kullanıldığı örnek giysi tasarımları oluşturulmuştur. Bu aşamada elde çizilen eskiz çizimleri içerisinden ajur tekniğini net biçimde yansıttığı düşünülen beş adet tasarım seçilmiştir. Seçilen tasarımların, bilgisayar destekli tasarım programlarında artistik ve teknik çizimleri oluşturulmuştur. Bu tasarımlar arasından bir adet giysi tasarımı üretilmek üzere seçilmiştir. Tasarımın kalıpları drapaj tekniği ile hazırlanmış ve modelin üretimi yapılarak ürün açısından tasarımlar değerlendirilmiştir.

4. SÜSLEME OLARAK AJUR TEKNİĞİ KULLANILARAK YAPILAN GİYSİ TASARIMLARI

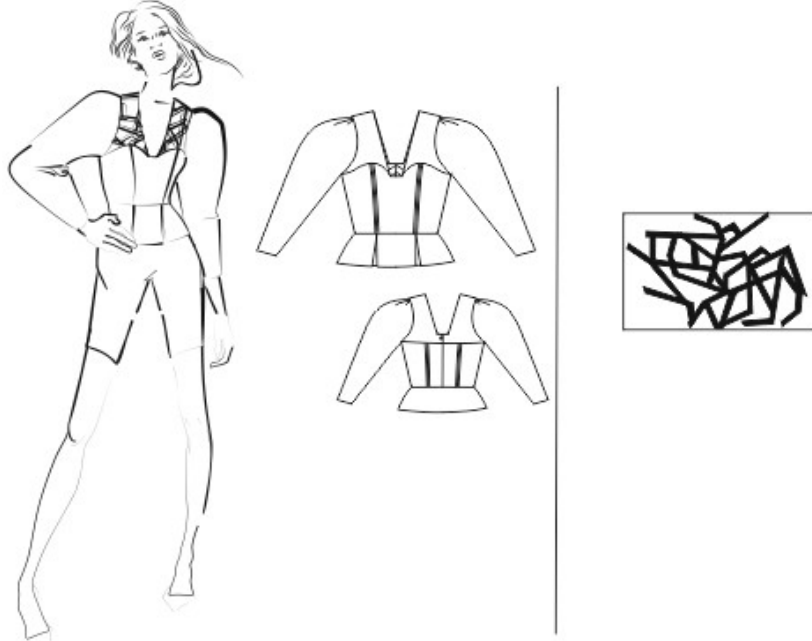
Ajur tekniği giysi tasarımlarında süsleme ögesi olarak görünümü güçlendirmek ve görseelliği arttırmak amacıyla uygulanmaktadır. Tüm yüzeye uygulanabileceği gibi sadece giysinin belirli kısımlarında detay süslemesi olarak da kullanılabilir. Bu çalışmada da ajur tekniği, süsleme ögesi olarak giysilerin belirli kısımlarında kullanılmıştır. Bu doğrultuda kadın üst giysi tasarım eskizleri oluşturulmuş ve bilgisayar

destekli tasarım programları ile teknik ve artistik çizimleri tamamlanmıştır (Şekil 20-23). Her tasarım için farklı bir süsleme tezyinatı oluşturulmuş ve giyside üzerinde gösterilmiştir. Desenin net görünmesi ve motiflerin anlaşılması amacıyla vektörel çizimler oluşturulmuştur.

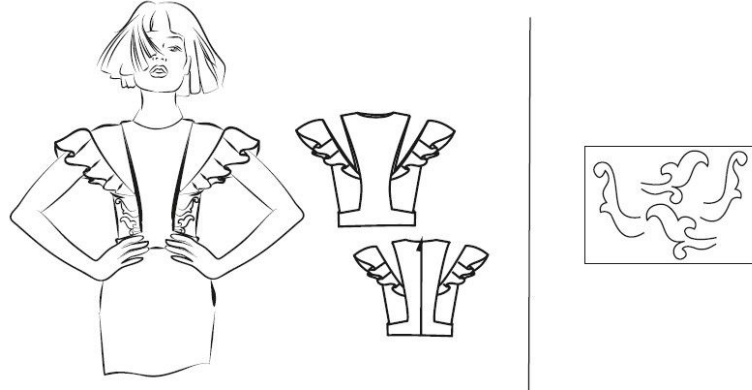

Şekil 20. Ajur süsleme detaylı üst giysi tasarımı 1.

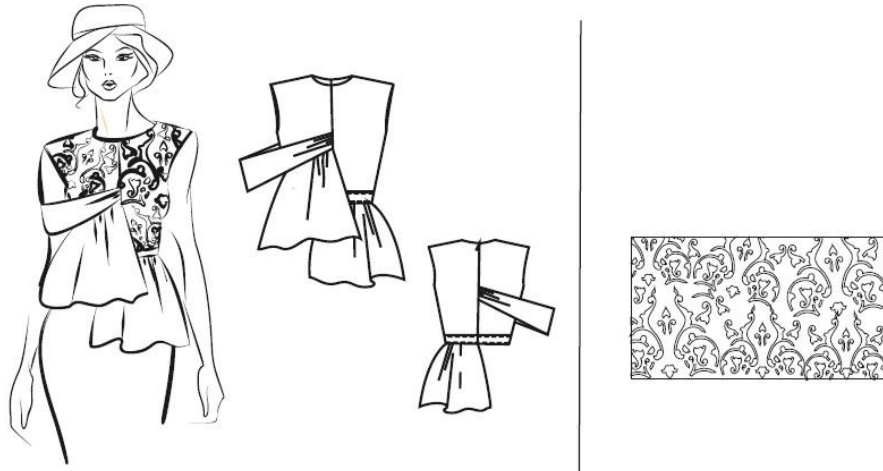

Şekil 21. Tasarım 2.

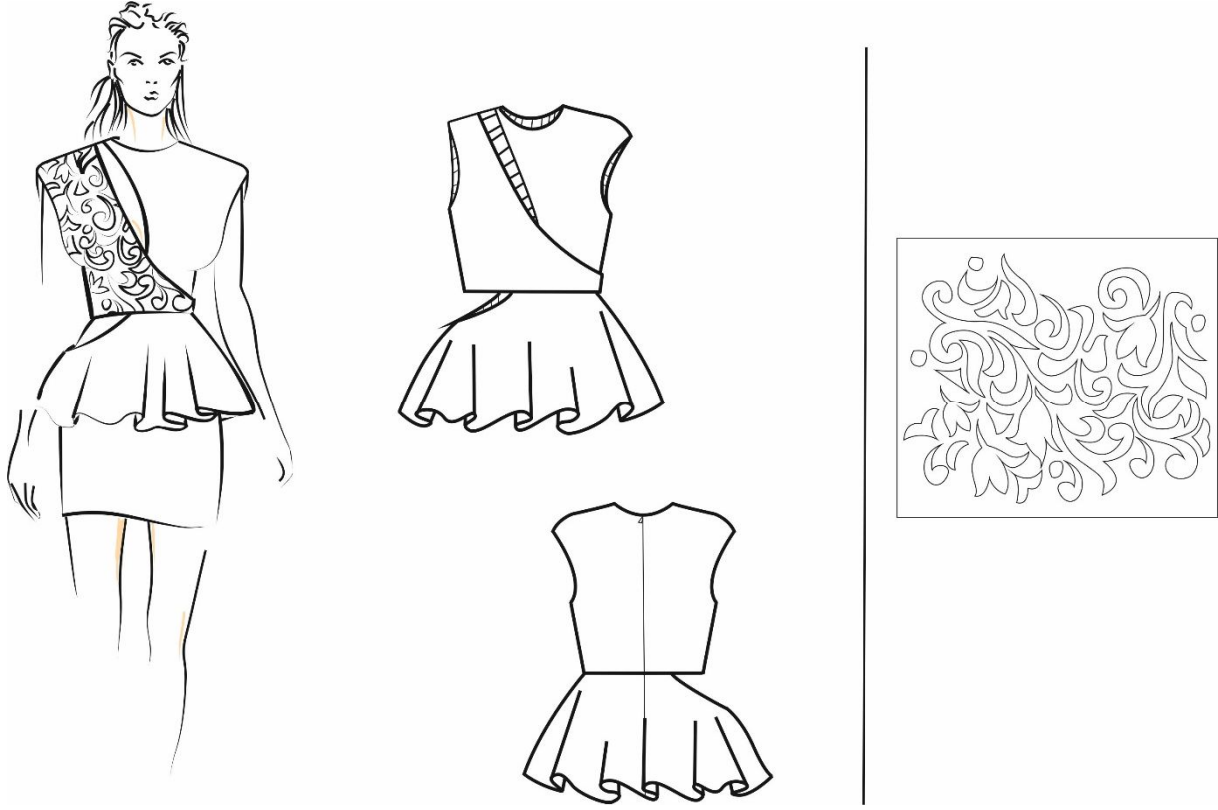

Şekil 22. Tasarım 3.

Şekil 23. Tasarım 4.

Ajur tekniğinin süsleme olarak uygulandığı tasarımlarda giysinin genel görünümü korunarak tasarıma uygun desen örüntüsü, giysinin belli kısımlarına yerleştirilmiştir. Geleneksel bir süsleme olan ajur tekniğini, farklı yüzeylerde ve farklı amaçlarla kullanılabildiği gibi moda tasarımında da giysiye hareket katması için uygulanmıştır. Bu sayede geleneksel bir süslemenin modern dokunuşlarla günümüzde de varlığını sürdürebileceği ve farklı kültürel dokuların, disiplinler arası bir yaklaşım ile moda alanında kullanılabileceği vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu sayede de kültürel devamlılığın sağlanabileceği ve geleceğe aktarım işlevinin yerine getirilebileceği düşünülmektedir. Bu amaçla yürütülen çalışmada, tasarımlar arasından bir adet ajur süsleme detaylı giysi tasarımı üretilecek üzere seçilmiştir (Şekil 24). Seçilen modelin kalıpları birebir ölçülerde drapaj tekniği ile çıkarılmıştır (Şekil 25). Kalıplar giysinin üretimi için seçilen kaşe kumaşa yerleştirilmiş ve kesim işlemi tamamlanmıştır. Ajur süslemesinin uygulanacağı beden parçasına desen çizilmiş ve ince uçlu nakış makasları ile motifler oyulmuş ve çıkarılmıştır (Şekil 26). Detay süslemesi oluşturulduktan sonra giysinin diğer parçaları birbirine dikilerek modelin üretim işlemi tamamlanmıştır.

Şekil 24. Üretilmek üzere seçilen tasarım.

Şekil 25. Tasarımın kalıp aşaması.

Şekil 26. Ajur süslemesinin sol ön parçaya uygulanması.

Şekil 27 ve 28. Ajur süsleme detaylı giysi tasarımı, (ön ve arka görünümü)

Süsleme detayı olarak giysinin beden parçasına uygulanan ajur tekniği, görsel etkiyi kuvvetlendirmek amacıyla önceden hazırlanan desenin oyularak çıkarılması ile boşlukların meydana getirilmesi ve bu şekilde delikli yüzeyin oluşması işlemidir. Çalışma kapsamında da, üretimi yapılan modelde bedenin sağ kısmına ajur tekniği süsleme detayı olarak uygulanmıştır (Şekil 27 ve 28). Burada giysinin görselliğini arttırmak ve giysinin ezber bir görünümünden kurtulmasını sağlamak amacıyla ajur tekniği giysinin sadece bir kısmına uygulanmıştır. Bu şekilde giysinin sade ve yalın görünümünü boşluklar ve delikli süslemeler ile kırmak ve görsel etkiyi arttırmak amaçlanmıştır. Uzun bir geçmişe sahip bu tekniğin yaratıcı giysi tasarımlarına uygulanması ile geleneksel bir süslemenin modern yaklaşımlarla günümüzde de kullanım imkânı bulabileceği vurgulanmıştır.

5. SONUÇLAR

Geleneksel bir süsleme ögesi olan ajur tekniğinin tanıtılması ve çağın gerekliliklerine uyum sağlayabilecek tasarımlar hazırlayarak hem uygulanabilirliğinin sorgulanması hem de gelecek nesillere aktarılması araştırmanın temel hedefini oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda ele alınan ajur tekniğinin seramik, çini, ahşap, mücevher, tekstil ve dantel alanlarında kullanımlarına ve uygulanış biçimlerine değinilerek bu tekniğin zahmet gerektiren uzun uğraşlar sonucu ortaya çıktığı düşüncesi vurgulanmaya çalışılmıştır. İşlevsel veya görünümü güzelleştirmek üzere dekoratif amaçla uygulanan ajur tekniği, ilk

olarak tekstil ve dantele uygulanmış olsa da farklı alanlarda ve sektörlerde de kullanıldığı gözlenmiştir. Çoğunlukla geometrik ve bitkisel motiflerin kullanıldığı ajur tekniğinde boşlukların birbiri ile uyumlu olması gerekmektedir. Nitekim Gökçe de(2011, 43), bu dekor yönteminde genellikle belli bir düzende tekrar eden motiflerin, yan yana gelmesi ve ritmik uyumuyla delikli süslemeler oluşturulması gerekliliği üzerinde durmuştur.

Çalışmada çok sayıda farklı alanlardan örneklerin sunulmasıyla, ajur formlarının teknik, malzeme, form, şekil gibi özellikleri bakımından birbiri arasındaki bağlantı ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda bu tekniğin yüzeylerde işlevsel veya dekoratif olmak üzere farklı amaçlarla kullanıldığı ürünlere rastlanmaktadır. İşlevsel amaçla dekoratif biçimde uygulanan ajur tekniğine süzgeç, vazo ve filtrelerin dışında buhurdanlıklar, saksılar, sürahiler ve kepeçlerde rastlanmıştır. Seramik malzemeye şekil verilerek oluşan bu ürünler üzerine çizilen ajur boşluklarının ince uçlu bıçaklarla desenin kesilip çıkarılması ile boşluklu görünüm elde edilmektedir.

Dekoratif amaçla uygulanan ajur tekniğine mimari yapılarda, pencere kafes süslemeleri, minber süslemeleri gibi alanlarda rastlanmıştır. Ahşap ve seramik malzemenin oyulması, kesilip çıkarılması veya ahşap çıtaların birbirine çatılması ile boşluklu görünüm oluşturulmaktadır. Benzer amaçla ancak farklı tekniklerle uygulanan ajur, tekstil ve dantel süslemeciliğinde de süsleme ögesi olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde ajur tekniğini geleneksel yapısından uzak çağdaş ve özgün formlarda süsleme ögesi olarak kullanan Türkcan (2019, 47), çalışma sonucunda geleneksel dekor elemanlarının çağdaş form uygulamalarında tasarım elemanı olabileceği kanısına varmıştır. Bu araştırma kapsamında, görünümü güzelleştirmek amacıyla dantelden ilham alan moda tasarımcıları, lazer kesim tekniğini kullanarak dokuma kumaşa dantel görünümü kazandırmış ve koleksiyonlarında bu tür kumaşlardan üretilen giysilere yer verdikleri görülmüştür. Çalışmada da geleneksel bir süsleme tekniği olan ajur tekniğinin giyside süsleme detayı olarak kullanıldığı giysi tasarımları oluşturulmuş ve içlerinden ajur tekniğinin net şekilde görüldüğü bir adet tasarım seçilmiş ve üretilmiştir. İnce kaşe kumaş ile üretilen modelde geleneksel bir süsleme tekniği olan ajurun giysinin görsel yönünü kuvvetlendirdiği ve görünümü güzelleştirdiği kanısına varılmıştır. Bu düşünceden hareketle, moda tasarımı alanında geleneksel öğelerin stilize edilerek süsleme unsuru olarak giysilerde kullanılabileceği görülmüştür.

Giysiyi hareketlendirmek için kullanılan, uzun bir geçmişe ve farklı alanlarda çok çeşitli örneklerle sahip ajur tekniği, yenilikçi yaklaşımlarla modern bir görünüme ulaşabileceği gibi yeni nesle aktarım noktasında da önemli katkılar sağlayacaktır. Farklı sektörlerden tasarımcıların bu gibi süsleme tekniklerini güncel yaklaşımlarla tasarımlarında kullanması geçmişin izlerinin korunmasını ve geleceğe taşınmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Allan, James (1991). *Islamic Ceramics*. London: Ashmolean Museum
- Arapgirlioğlu, Hasan, Tuna, Serdar, Gönül, Mehmet ve Sönmez, Sinan (2018). *Güzel Sanatlar Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*. Ankara: Gece Akademi.
- Avşar, Lale; Avşar, Mezhahir (2015). Seramik Sanatı Eğitiminde Selçuklu Seramiğinin Yeri. *Kalemşi*, 3(5), s. 97-110.
- Ayta, Tülin, (1976). *Toprak sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri*. <https://www.yumpu.com/tr/document/read/7877551/toprak-sanatlarında-dekoratif-uygulama-yontemleri-tulin-ayta-/22>, (Erişim Tarihi: 04.01.2020).
- Barışta, H. Örcün (1994). Eğirdir Dünder Bey Medresesi ve Ajur Tekniği ile Yapılmış Taş İşçiliği Üzerine. *Vakıflar Dergisi*, 23, s. 113-122.
- Baykasoğlu, Nursel; Akpınarlı, H. Feriha (2017). Kahramanmaraş Fidesi ve Günümüz Uygulamalarından Örnekler. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6 (37), s. 2595-2606.
- Ceranoglu, Mine; Demir, Rabia (2019). Çağdaş sanatta ilmek: dantel örneği. 3. *Uluslararası Sanat Sempozyumu "Her Yer, Her Şey ve Sonrası"*, 3-4 Ekim 2019, Muğla, Türkiye.
- Detseli, Naciye (2019). Selçuklu Dönemi Ahşap Minberlerine Bir Örnek: Konya Alâeddin Camii Minberinin Desen Analizi. *İstem Dergisi*, 17(33), s. 213-239.
- Erdemir, Yaşar (2018). Sahip Ata Ailesinin Türbesi ve Nadide Çinileri Üzerine. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (Sema)*, 3, s. 253-301.
- Gökçe, Ezgi (2011). *Londra Victoria and Albert Müzesi'nde bulunan farklı formlarda görülen bazı ajurlu (delikli) seramikler*. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Gökçe Ezgi; Gökçe, Can (2017). Çin Porselenleri Etkisinde İslam Seramiklerinde Geliştirilen bir Teknik olarak Işık Geçirgenliği. *VIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri*, s. 715-720.
- Gürüm, B. Hatice; Bulat, Fatma (2016). Tekstil Tasarımında İnovatif Bir Yaratıcılık Aracı Olarak Lazer Kesim. *İdil* 6(28), s. 107-130.
- Harmankaya, Hatice; Yılmaz, Asuman; Ercan, Duygu; Çetin, Aslı (2012). Giysi Süslemelerinde Pul-Boncuk Kullanımının Yeri ve İşleme Teknikleri. *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), s. 627-638.
- Hess, Catherine (2004). *The Arts of Fire, Islamic Influences On Glass and Ceramics of the Italian Renaissance*. Los Angeles: Getty Publications.
- James, Carol (2017). The Arizona Openwork (Tonto) Shirt Project, Pre Columbian Textile Conference VII/Jornadas de Textiles Pre Colombinos, VII. 25. <http://digitalcommons.unl.edu/pct7/25>

- Kaya, Sedat (2014). *Düzce ili Kaynaşlı ilçesi ahşap el sanatları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Poyraz, Mine (2019). "Rice Grain Method" And Historical Development in Ceramic Art. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 5(2), s. 75-84.
- Önal, Nizam Orçun; Önal, Baklan Pınar (2015). Avanos Çömlekçiliğinde Ajur Tekniği. *Erciyes Sanat Dergisi*, 4, s. 23-36.
- Özdemir, Başak (2009). *Dokuma Kumaşlarda Ajur Sistemlerinin Kullanımı (Yalancı Lino-Örnekleme)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Sevim, S. Sibel (2007). *Seramik Derkolar ve Uygulama Teknikleri*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınları
- Shepherd, Rosemary (2003). *Lace Classification System*. Sydney: Powerhouse Museum.
- Spier, Jeffrey; Hindman, Sandra (2012). *Byzantium and the West: Jewelry in the First Millennium*. London: Paul Holberton publishing.
- Türkcan, Müzeyyen (2019). *Özgün seramik formlarda ajur tekniği uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Türkyılmaz, A. Tufan (2004). Dokuma Kumaşlarda Kenar Yapıları . *Tekstil Teknolojisi*, 92, s. 114-124.
- Yakartepe, Mehmet; Yakartepe, Zerrin (1995). *T.K.A.M Tekstil Teknolojisi "Elyaf'tan Kumaş'a"*, İstanbul: T.A.K.M Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma.
- Yavaşcaoğlu, Arzu (2012). Leno Dokuma Sistemi, Kumaş Özellikleri ve Kullanım Alanları. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 1,(3), s. 22-33.
- Watson, Oliver (2004). *Ceramics From Islamic Lands*. Londra: Thames and Hudson.
- Sanal 1. Mikawachi Pottery Center, Visitors' Guide. (2015). (http://www.mikawachi-utsuwa.net/eng/pdf/mikawachi_ware_guide.pdf). Erişim Tarihi: 03.01.2020.
- Sanal 2. Maraş File Nakışı-Kahramanmaraş. (2018) (Hikmet Çalış Arşivi). (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kahramanmaras/nealinir/maras-file-nakisi>) Erişim Tarihi: 11.01.2020
- Sanal 3. What you need to know about laser-cut clothing. (2014). (<https://www.engadget.com/2014/06/17/laser-cut-clothing-explainer/>) Erişim Tarihi: 11.01.2020.
- Sanal 4. Cutting Edge: Laser Cutting Tech For Fashion And Design. (2016) (<https://tdsblog.com/cutting-edge-laser-cutting-tech-fashion-design/>) Erişim Tarihi: 11.01.2020.
- Sanal 5. Voigt, Friederike, Strainer (Süzgeç) (2020) (http://islamicart.museumwnf.org/database_item.php?id=object;ISL;se;Mus01;50;en&cp%5D) Erişim Tarihi: 04.01.2020.